

Bespreking: 'Wij met ons vijven in Rome', van Tine Cool

Maurits Wagenvoort ¹

1928, *De Nieuwe Gids* jrg 34 no 11, "Bibliographie", p595-598 ^{2 3 4}

Van mijn eerste verblijf in Rome, een kleine vijf-en-dertig jaar geleden, heb ik o.a. de aangenaamste herinneringen mogen bewaren. Louis Couperus was daar met zijn begaafde vrouw; de schilder P. de Josselin de Jongh; Pier Pander en Juffrouw Clara de Kanter; Modderman, de correspondent van 'de Rotterdammer', wiens tragische dood, niet lang daarna, mij te Jeruzalem zou doen schrikken. Doch van den schilder Thomas Cool en zijn gezin mocht ik niet slechts aangename, zelfs weldadige indrukken ontvangen.

Dit was wel een zeer merkwaardig ⁵ Hollandsch, of veeleër Friesch ⁶ huisgezin. Thomas Cool was, na lang van het grootsche verleden der 'Eeuwige Stad' en haar indrukwekkende bouwvallen gedroomd te hebben, eerst in z'n eentje naar Rome gekomen, en had toen zijn gezin: vrouw en drie kinderen, laten overkomen. ⁷ Ik vond dit vijfstal in de kunstenaars-villa 'Strohl-Fern', op

een heuvel even buiten de 'Porta del Popolo', duidelijk in haast armelijke omstandigheden. ⁸

⁹ Doch welke innerlijke schatten bleken deze vader en moeder en drie kleine kinderen te bezitten. Met hen was men steeds in blijde en verheven stemming. Dit gezin van armen kunstenaar mocht zijn knellende geldzorgen kennen, welke slechts nu en dan hun scherpten weerbarstig door het gesprek heen staken: zij werden althans door de vrienden, die het bezochten, gemakkelijk vergeten. Want vrienden vergeten gemakkelijk de zorgen van anderen. Met Thomas Cool had men geen tijd om aan welke geldzorgen ook te denken. Hij leefde in een voortdurende stemming van geloof, waarin zijn energieke vrouw hem sterkte: geloof in wat eeuwig is, in de 'Eeuwige Stad', in zijn kunst, in de toekomst, in de liefde en toewijding van zijn gezin. Dit geloof werd verguld door bewondering. Een merkwaardig ¹⁰ kunstenaar trouwens, een bijzonder begaafd schilder.

¹ Maurits Wagenvoort (1859-1944), zie Wikipedia (portal en geen bron). Sander Bink heeft diens hoofdroman "De Droomers" uit 1900 bewerkt en in 2019 heruitgeven: <https://astoria.vrijeboeken.com/book/9789491618604-de-droomers.html>

² Inhoudsopgave: https://www.dbnl.org/tekst/_nie002192801_01/index.php

³ Teksten: https://www.dbnl.org/tekst/_nie002192801_01/_nie002192801_01_0148.php

⁴ Voetnoten van TC1954, achterkleinzoon van de schilder TC1851.

⁵ Tegenwoordig zou men denkelijk eerder "opmerkelijk" zeggen. Wagenvoort 1909 in het Soerabaiasch Handelsblad kiest evenwel ook de titel "Excentriciteiten en paradoxen", dus wellicht vond hij dit woord "merkwaardig" ook in deze zin van "excentrisch" op zijn plaats.

Zie <http://thomascool.eu/Painting/B-h2-Deel%2014-wagenvoort.html>

⁶ Men sprak A.B.N. en was op de wereld geörienteerd. Het bedrijf voor marmeren ornamenten van vader Gerrit Cool in Sneek had filialen over het land en kreeg prijzen in Parijs en Philadelphia. Zeg dan bijvoorbeeld ook dat Amsterdam een Friesche stad is.

⁷ Het is maar hoe je het vertelt. Uit Tine's boek blijkt een plan: dat TC1851 vooruit zou reizen, alles in orde zou maken, en dat Berber met de kinderen dan zou nareizen.

⁸ Fabrikantenzoon TC1851 besteedde blijkbaar veel van zijn toelage aan atelier, verf en doeken, en kon dit blijkbaar doen

omdat zijn vrouw Berber, gediplomeerd onderwijzeres, het huishoudgeld beperkt hield (maar niet bespaarde op leerboeken uit Nederland voor de kinderen). Het boek van Tine meldt dat er ook bruine bonen op tafel kwamen, maar niet dat ze onsmakelijk waren.

⁹ Willem Winters (2010), "Thomas Cool. Een Friesch schilder", uitgeverij Perio (wederom dat "Friesch"), schrijft op p17-18: "Wagenvoort was in zijn korte biografie [1909] van Cool nogal negatief over de verhouding tussen Thomas en zijn vader. Hij meende dat de 1200 gulden die vader Cool [als jaargeld voor Rome] verstrekke zijn uiterste concessie was. "Indien zijn zoon voortaan ook niet dood voor hem was, diens schilderkunst bestond niet voor hem." Wagenvoort overdreef de zaken enorm. Als het zo erg was, zou de zoon de vader dan een schilderij sturen, en zou de vader dan uit dank 300 gulden overmaken terwijl het een geschenk betrof? Het was het grote doek de St. Paulus, waarover Gerrit aan Thomas schreef: "We vinden 't mooi. Ma ook. [...] 't versiert onze kamer vrij wat." Gerrit was zelfs van plaats gewisseld aan de eettafel om het schilderij te kunnen bekijken. "'t is een colossaal onderwerp groszartig behandeld." (...) Vader en zoon schreven elkaar met enige regelmaat, waarbij taal en toon niet duiden op een diepgaand conflict. Wagenvoort leek er plezier in te hebben kwesties scherp te formuleren, dat deed hij op meerdere plaatsen. Was dit om de lotgevallen van de kunstenaar wat meer drama mee te geven?"

¹⁰ Dit blijft pejoratief: "een beetje raar, vreemd, gek". Blijkens de tekst moet Wagenvoort toch niet bedoelen TC1851 als

Wanneer men zich zijner [leven en werken] thans nauwelijks meer in het kunstleven herinnert, schoon hij tenminste evenwaardig aan talent en even bijzonder was als Vincent van Gogh,¹¹ hoewel in alles¹² diens tegenbeeld, dan komt het, dat in Cools kunst met haar haast-klassieke onderwerpen slechts wat zij voorstelde: bouwvallen, tragisch aandeel.¹³ De kunstenaar wist echter deze tragiek te omgulden door zonlicht, te omzilveren door maneschijn, dàt grootsch, dit geheimzinnig. Terwijl zijn leven door innerlijke stemming zoo waarlijk gelukkig scheen, en de tragiek van Vincents¹⁴ leven en sterven-zelf voor zijn nabestaanden en verdedigers een uitstekend propagandamiddel is gebleken voor zijn nagelaten kunst. Geen beter reclamemiddel voor een kunstenaar dan een tragische dood.¹⁵

Thomas Cool zag echter alles groot, groter dan het den meesten menschen gegeven is: vele zijner schilderijen kunnen slechts in musea tot hun recht komen.¹⁶ Dit heeft hem maatschappelijk geen goed gedaan. Het blijkt uit het onderhoudende boek zijner dochter, waarvan de titel hierboven werd geschreven, dat zijn verstandige vrouw - kunstenaarsvrouwen worden door het leven-zelf gedwongen tot een nuchterder kijk op alles - hem wel eens ried de afmetingen zijner werken wat kleiner te nemen. Hij kòn het niet. Hij was grootheid schuldig aan zich-zelf, aan het Eeuwige Rome, aan zijn indrukwekkende onderwerpen.¹⁷

Ik herhaal: ik heb door mijn leven, overal waar ik later toefde, van dit Nederlandsche kunstenaarsgezin de weldadigste

herinneringen bewaard.¹⁸ In zijn armoedig, hoewel dan misschien weinig ontberend leven, bracht de vader geloof en schoonheid - ook door zijn vioolspel - de moeder levensmoed en de kinderen onstuimige vrolijkheid, welke soms getemperd moest worden om den lastigen huisheer,¹⁹ die niet van kinderen hield,²⁰ en de medebewoners, kunstenaars van velerlei nationaliteit, niet te hinderen. Met dit gezin, in de gesprekken van den vader en de moeder gevoelde de bezoeker zich steeds opgetogen en hoezeer men dan niet blind kon zijn voor het feit, dat deze menschen en kinderen toch, alles te zamen genomen, geen overvloedig leven konden leiden in alledaagsche goede dingen, men kwam er steeds lichter en opgewekter vandaan dan men er heen ging.

De uitgevers van *Holkema en Warendorf* hebben eenigen tijd geleden een prijsvraag uitgeschreven voor een boek voor jonge meisjes en Tine Cool heeft daarvan den eersten prijs gewonnen met haar *'Wij met ons vijven in Rome.'* Het is uitnemend, dit boek. Niet alleen voor jonge meisjes, ook voor ieder ander, die nog iets in zijn hart van de Jeugd heeft mogen bewaren. Naar den ouden rijmraad: *'zoekt gij naar stof voor een roman, beschrijf uw eigen leven dan'*, heeft Tine Cool haar kinderleven beschreven. Hoe zij met moeder en zusje en broertje naar Rome ging, en daar den blijden vader vond, en hoe zij daar met hun vijven in Rome leefden. Een roman? Neen, een roman is het allerminst. Hier kan getuigd worden, dat dit boek de waarheid en niets dan de waarheid bevat,²¹ de waarheid eenvoudig, onopgesmukt, maar beminnelijk en boeiend, verteld met

wereldvreemd neer te zetten, zie

<https://www.encyclo.nl/begrip/merkwaardig>

¹¹ Wellicht in 1928 nog wel een normale vergelijking. De tijdgenoten hebben elkaar denkkelijk niet ontmoet.

¹² Een dubieuze aanname. Mijn vermoeden is dat wanneer de mannen elkander hadden ontmoet, er vonken waren geweest.

¹³ Kijk zelf: <http://thomascool.eu/Painting/Mini/index.html>

¹⁴ Kijk zelf: <https://www.vangoghmuseum.nl/nl>

¹⁵ Nabestaande Jo Bongers heeft dat "middel" juist afgewezen en zich er krachtig en soms wanhopig tegen verzet.

Zie Hans Luijten (2019) "Alles voor Vincent", Prometheus.

¹⁶ De musea zouden daar eens over moeten nadenken. Het argument is niet "groot t.b.v. groot", maar er is het dwingende van de kunst, dat de kunstenaar ruimte en licht, en wat in het innerlijk roert, tot uitdrukking wil brengen.

¹⁷ Hij *hoefde* niet. Vader Gerrit voorzag in de toelage. TC1851

overleed relatief jong in 1904 toen hij er mogelijk over moest gaan nadenken hoe de erfenis nog verder te besteden. Toen Berber in 1934 overleed was zij wel-voorzien en liet een erfenis na. De kinderen kwamen goed terecht, Gerrit als scheepsbouw-ingenieur en Tine als tuinarchitecte en schrijfster. Hou toch op met dat decadent scheppen van een beeld van een behoeftig wereldvreemd kunstenaar. Luister en kijk wat die doet.

¹⁸ Met deze welgemeende waardering wint Wagenvoort sympathie en neemt men de onterechte strapatsen voor lief.

¹⁹ Wilhelm Strohl-Fern, verhuurder van de Villa Strohl-Fern.

²⁰ Althans bij het storen van kunstenaars die aan het werk zijn. Er is geen bewijs dat Strohl-Fern zo onmenselijk gestoord was dat hij niet van kinderen kon houden.

²¹ Tine zal Wagenvoort voor deze opmerking omarmen; zij bekleemtoonde het in de Tip Top uitgave van 1941 zelf ook.

eenvoudige, onopgesmukte woorden zonder eenig zoeken naar effect. Tine Cool is als tuin-architecte bekend en haar scheppingen worden zeer gewaardeerd. Men kon ook weten, dat zij een beminnelijk schrijfster was over bloemen, over planten enz. Nu doet zij zich kennen als een aangenaam vertelster. W. Heskens heeft het boek geestig geïllustreerd, en het is ook verrijkt door foto's, één waarvan Cools meesterwerk, het 'Pantheon' voorstelt.

22 23

Na een vierjarig verblijf is het gezin Cool uit Rome vertrokken. De gezondheid van het oudste dochtertje, sedert helaas, na een langdurig, maar zoo geduldig gedragen lijden, heengegaan voor goed, noodzaakte tot een overhaast vertrek uit de 'Villa Strohl-Fern', uit Rome. Een goede oude vrouw op de Villa zei er van tot de moeder: '*Tutta Roma piange perche Lei parte*': 'heel Rome weent, omdat gij vertrekt.'

'Och', zegt nu de schrijfster, na zoovele jaren, waarin de kinderen groot werden, doch de vader, evenals Louis Couperus, Pier Pander, Josselin de Jongh, Modderman, en zoovele anderen uit dat Rome stierven, doch de moeder gelukkig nog bleef gespaard, 'och, zij schreiden ook.'

'Hadden zij het niet goed gehad?'

'Had vader zichzelf niet gevonden en kunnen werken wat hij wou?'

'Hadden zij niet de vreugde en de liefde gekend; het harde werken óók, dat viel niet te loochenen, maar was dit ook geen geluk geweest?'

'Hadden zij niet van de zon genoten en van de blauwe lucht en van de Campagna en....'

'Och, het was immers niet op te noemen, wat goeds zij gingen verlaten.'

'*Addio Roma, grazie, grazie tante*!'

'Vaarwel Rome, dank, grooten dank!'

Aan het slot van haar boek zegt Tine Cool: 'Maar het blèèf: "*Addio Roma*." "*A rivederci*": "tot weerziens", mocht het nooit worden.'

Op deze weemoedige verzuchting roept deze schrijver, die ook gelooft voorgoed van Rome afscheid te hebben genomen, haar toe: '*Non si sa mai*!' 'Men kan nooit weten'!²⁴

²² In 1977 met andere grote werken wegens desolate staat vanuit de opslag vernietigd.

²³ <http://thomascool.eu/Painting/Mini/TC1851-InterieurPantheon-small.jpg>

²⁴ Het moet bijzonder voor Tine geweest zijn, en het is onbekend of Wagenvoort aan deze troost heeft kunnen deelnemen: Tine woonde in 1935 het XIe Internationale Tuinbouwcongres in Rome bij.